

ΑΤΘΙΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΣ

(*Ἀνάμνησις ἀπὸ τὸ καθημερινὸν σημειωματάριόν μου*)

... ΔΕΝ τὴν εἶχ' ἀκούσῃ ποτὲ παίζουσαν μέχρι τότε. Καὶ ἤκουα, ὅτι ἔπαιζε τόσον μαγικά, ὅσον δύναται νὰ παίξῃ μαγικά μία ἀληθῆς καλλιτεχνικὴ φύσις. Τὴν ἔβλεπα εἰς τὸν δρόμον καὶ ἡ παρθενικὴ καὶ αἰθερία καλλονή της, τὸ λεπτόν της βᾶδισμα, ἡ ἀβρότης τοῦ σώματος, ἡ χάρις τῆς κόμης, ἡ λεπτότης τῶν κινήσεων, τὰ μουσικὰ τετράδια τοῦ ἑκράτει, ἡ ἔκφρασις τῆς μορφῆς της ἰδίως, ἡ ἔκφρασις τῶν καστανῶν, ζωηρῶν, τῶν ἀναπεπταμένων, μεγάλων ὀφθαλμῶν της, ἡ γλυκύτης ἡ λεπτοτάτη τοῦ ὤρειοῦ προσώπου, τοῦ προσλαμβάνοντος ἀνατύγειαν ἀγνοῦ ὄνειρου, ρέμβου, ἀρμονικῆς, μοῦ καθίστων τὴν *Μπεττίαν Φραβασίλη*, ὡς ὃν τι ὑπεροχῆς, ὡς μίαν γυναικεῖαν ὕπαρξιν, τὴν ὁποίαν μόνην εἰς τὸ εἶδός της εἶχον αἱ Ἀθηναί, ὡς μίαν κόρην, τὴν ὁποίαν δὲν εὕρισκει τις εὐκόλως, οὔτε μέσα στὰ σαλόνια, οὔτε μέσα στοὺς περιπάτους μας, οὔτε εἰς τὰς ἐξοχὰς μας, εἰς τὸν κόσμον μας καθόλου. Μοῦ ἐτύχαινε δὲ πάντοτε, ὅποταν διήρχετο εἰς τὸν δρόμον ν' ἀκούω τοὺς διαβάτας ψιθυρίζοντας γύρω της, κατὰ τὴν διάβασίν της :

— Νά! ἡ *Μπεττίνα Φραβασίλη!* . . .

Διὰ τοῦτο μ' ἐξαιρετικὴν εὐχαρίστησιν εἶδα ἐπάνω εἰς τὸ δημοσιογραφικὸν γραφεῖόν μου μίαν ἡμέραν ἕνα μπιλλιέτο προσκλήσεως εἰς τινὰ συναυλίαν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ Ὀδείου, καθ' ἣν θὰ ἐλάμβανε μέρος καὶ ἡ λατρευτὴ κόρη τῶν Ἀθηναίων, ἡ λεπτὴ καλλιτέχνης *Μπεττίνα*.

Ὁμολογῶ, ὅτι ἡ μουσικὴ ἐν γένει δὲν ἐξεγείρει ἐν τῷ ὀργανισμῷ μου καμμίαν ὠρισμένην ἐντύπωσιν. Δὲν εἰξεύρω ἂν εἶνε αὐτὸ φυσικὴ ἀτέλεια, δὲν εἰξεύρω, ἂν εἶνε ἔλλειψις αἰσθητικῆς, εἰξεύρω μόνον, ὅτι ἡ τέχνη τῆς μουσικῆς ἀρμονίας, μὲ συναρπάζει, καθ' ὃν τρόπον συνηρπᾶσθη τὸ ἄτομόν μου μίαν φορὰν ποῦ μέγας τις ὑπνωτιστὴς μ' ὑπνώτισεν. Αἰσθάνεμαι τότε τὴν ὑποκειμενικότητά μου ἐκμηδενιζομένην, πᾶν δέ, ὅτι μοῦ λέγουσιν οἱ μουσικοὶ φθόγγοι ἀποτελοῦν μίαν κατάστασιν ὑπερφυσικῆν, ὑπερπαισθητικὴν μάλλον θὰ ἔλεγον· ἀλλ' ὁμολογῶ, ὅτι πολὺ σπανίως εἰς τὴν ζωὴν μου μοῖ ἐδόθη ἡ εὐκαιρία αὕτη, ὅπως ἡ ψυχικὴ μου κατάστασις ἀλλοιωθῆ τόσον, ὥστε νὰ μεταρσιοῦται ἡ αἰσθησις καὶ ἡ σκέψις μου εἰς χώρας, ὅπου βεβαίως δὲν αἰσθάνεται τις, οὔτε ἀκούει τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου τὴν ἐκδήλωσιν, ὅπου π. χ. δὲν αἰσθάνεται οὔτε τὰς ἐνοχλήσεις τοῦ σπιτονοικοκύρη του διὰ τὸ ἐνοίκιον, οὔτε βλέπει μετὰ

κόπου αιώνας γύρω του τ' αὐτὰ πρόσωπα, οὔτε τὸν ἐνοχλοῦν οἱ φίλοι του καὶ οἱ δανεισταὶ του, οἱ ἐχθροὶ του καὶ οἱ ἀγνωστοὶ του, οὔτε τὸν ἀπατᾷ ἡ ἐρωμένη του, οὔτε ἀναγκάζεται νὰ γελᾷ τὸν κόσμον καὶ νὰ τὸν γελᾷ ὁ κόσμος.

Ἰπὸ τοιούτους ὄρους δύναμαι νὰ εἰπῶ, ὅτι μουσικὴν ἀπόλαυσιν, μουσικὴν τέχνην, μουσικὴν ἡδονὴν ἀπήλαυσα πολὺ σπανίως εἰς τὴν ζωὴν μου. . .

Ὅταν εἰσῆλθα τὴν ἐσπέραν ἐκείνην εἰς τὸ Ὠδεῖον, ἡ μικρά, ἡ στενόμακρη, παλαιὰ αἴθουσά του ἦτο γεμάτη μέχρις ἀσφυξίας. Ὁλος ὁ καλὸς κόσμος, ὅπως γράφωμεν τυπικῶς ἡμεῖς οἱ δημοσιογράφοι, ἐνῶ διαφοροτρόπως αἰσθανόμεθα, ἦτο ἐκεῖ μέσα. Ἡ ἐσπέρα ἦτο χειμερινὴ καὶ ὅμως εἰς τὴν αἴθουσαν ἐκείνην ἴδρωνέ τις μετὰ διαμονὴν ἐν αὐτῇ πέντε λεπτῶν. Τουαλέττες πλούσιες, λέγουσαι πολλὰ, τὰ ὁποῖα δὲν λέγονται, κομμάσεις προδίδουσαι μακρὸν ἀγῶνα πρὸ τοῦ καθρέπτου, σοβαρότης καὶ ἐμβριθία μορφῶν, ποῦ κάτι ἄλλο παρὰ διὰ σοβαρότητα καὶ ἐμβριθίαν ἦσαν κατάλληλοι· μία ὑποκρισία τελεία ζωῆς καὶ αἰσθημάτων, ἡ γνωστὴ ἀθηναϊκὴ κοσμικὴ ὑποκρισία ἦτο διακεχυμένη ἐντὸς τῆς αἰθούσης. Ἐν τῷ μεταξύ λάγνα μάτια ἀρσενικῶν καὶ θηλυκῶν διεσταυροῦντο δεξιὰ καὶ ἀριστερά, καὶ αἱ μὲν ἐψιθύριζον διὰ τὰς δέ, καὶ οἱ μὲν καὶ διὰ τοὺς δέ, ὅτι δὲν εἶχαν λείψη . . . ἀπὸ τὸ ραντεβού των!

Ἐπὶ τῆς μικροσκοπικῆς σκηνῆς ἀνεφάνη τότε, μία ἀβρὰ κόρη, μία χαριτωμένη νεᾶνις, μ' ἐξαισίαν λευκὴν ἐσθῆτα,

ἡ ἰδία, ὅπως τὴν παριστᾷ ἐδῶ ἡ εἰκὼν τῆς, ἄνθος εὐκαμπτον, καλλονὴ ὄντως ἐμψυχωμένη, ψυχὴ ὄντως συμμετρικῶς ἐνσαρκωμένη. Τὰ λорниὸν διηυθύνθησαν πρὸς τὴν σκηνίτσαν, ψιθυρισμοὶ ἠκούσθησαν :

— Ἡ Μπεττίνα! . . .

— Ἡ Φραβασίλη! . . .

Καὶ ἡ κόρη ἐκάθησε μὲ κίνησιν Σάρας Βερνάρ, — ἄς μὴ θυμώσῃ ἡ ὑπέροχος καλλιτέχνης μας κ. Εὐαγγελινὴ Πα-ρα-σκευ-ο-πού-λου, — πρὸ τοῦ κλειδοκυμβάλου. Ἦτο ἡ προδιάθεσις, ἣν εἶχον, ἦτο ἡ περιέργεια, ἣτις μ' ἐφλόγιζεν, ἦτο ἡ ἀναμονή, ἣτις μ' ὤθει, ἦτο ἡ ἐπιβολή, ἣτις μὲ προδιέθετεν, ὥστε ἀπὸ τὴν πρώτην τῆς ἐκείνην λεπτὴν κίνησιν, ἀπὸ τὴν πρώτην καταφανῆ εὐκαμφίαν τῶν δακτύλων, συνηρόσθη ἡ ψυχὴ καὶ ἡ σκέψις εἰς τὴν δύναμιν τῆς τέχνης τῆς, εἰς τὴν φορὰν τῆς ἀρμονίας τῆς, εἰς τὴν καλλονὴν τῆς μουσικῆς τῆς, — ἐπιτρέψατέ με νὰ ἐκφρασθῶ οὕτω.

Δὲν εἰξέυρω, οὔτε ἐνθυμοῦμαι τόρα καλῶς — ἡ συναυλία ἐκείνη χρο-

νολογεῖται πρὸ δύο ἐτῶν καὶ πλέον. Ἀκριβῶς τί ἔπαιζε τότε ἢ μουσουργὸς κόρη τότε δὲν ἐνθυμοῦμαι κἄν.

Εὐτυχῶς δὲ διὰ τὴν μουσικὴν δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη ὀνομάτων, δὲν ὑπάρχει ἡ ἀνάγκη χαρακτηρισμῶν. Ἡ τέχνη εἶνε μία, ὅπως μία εἶνε καὶ ἡ ἄρμονία, ὅποταν τὴν διέπη ἡ τελειότης τοῦ καλοῦ, ὅποταν ἐκπορεύεται αὕτη ἐκ τοῦ ἀπροσδιορίστου καὶ ἀπεριορίστου νόμου τοῦ ὠραίου.

Καὶ καθισμένος ἐκεῖ ἐπὶ τῆς καθέκλας μου ἔβλεπα τὴν κόρην θίγουσαν, ψαύουσαν, θωπεύουσαν, γαργαλίζουσαν, τύπτουσαν μανιωδῶς, πιέζουσαν μεγαλοφυῶς, λεπτεπιλέπτως, τὰ χονδρὰ ἐκεῖνα πλήκτρα τοῦ κλειδοκυμβάλου δι' ὅλους σχεδὸν τοὺς λεπτοφυεῖς δακτύλους τῶν ἀτθίδων μας.

Καὶ ἤκουα τῆς μουσικῆς της τὸ ἐναρμόνιον βαυκαλίσμα, τῆς τέχνης της τὸ μέθυ ἔξοχον, τῆς ἄρμονίας της τὴν γλύκην τὴν οὐρανίαν.

Καὶ διὰ μίαν σπανίαν φοράν εἰς τὴν ζωὴν μου ἡ καλὴ κόρη, ἡ χρυσὴ καλλιτέχνης, χωρὶς νὰ τὸ εἰξέυρη αὐτὴ, χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, χωρὶς νὰ τὸ προμελετήσῃ, προσέφερον εἰς ἓνα ἄγνωστόν της, ὅπως παρέχουν εἰ ἀπόκρυφα ἐλεοῦντες ἐλεημοσύνην πρὸς τὸν ψωμοζητοῦντα εἰς τὸ ἀγκωνάρι τῆς ὁδοῦ τὴν νύκτα, ἐλεημοσύνην ψυχικῆς ἀνακουφίσεως, ἐλεημοσύνην καταπραΰνσεως νεύρων, ἀλγηθόνων τῆς ψυχῆς, πόνων τῆς καρδιάς, βασάνων τοῦ σώματος. . .

Καὶ ἐφαντάσθην τότε, τί εὐτυχία θὰ ἦτο εἰς τὸν κόσμον, ἂν ὑπῆρχον πολλὰι τοιούτου εἶδους καλλιτεχνικαὶ φύσεις, αἱ ὁποῖαι ἀπαξ τοῦ ἔτους κἄν ν' ἀπαλύνουν τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν ἐπὶ ἓν τέταρτον τῆς ὥρας. Ὡ! βεβαίως, τότε αὐτὴ ἡ ἐπὶ πικριῶν καθ' ἐκάστην προσκόπτουσα ζωὴ, θὰ ἤξιζε κάποτε κἄτι.

*
* *

... Μετὰ ἓν καὶ ἡμισυ ἔτος ἀπὸ τῆς ἐσπέρας ἐκείνης μίαν πρωΐαν φθινοπωρινὴν—ἀπὸ τὰς πρώτας γλυκεῖας φθινοπωρινὰς πρωΐας τοῦ ἀττικοῦ οὐρανοῦ,— διὰ τῆς ὁδοῦ Φιλελλήνων διήρχετο ἡ λευκὴ κηδεῖα τῆς λευκῆς μουσουργοῦ ἀτθίδος. Ἡ καρδιά μου εἰς τὸ θέαμα ἐκεῖνο ἐπόνεσεν. Ὡς δὲ παρήρχετο σιωπηλὴ καὶ θλιβερά, μὲ ἀντάξια δάκρυα ραντισμένη ἡ κηδεῖα της, εἶδα διερχομένην ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου μίαν περίκομφον, εὐρωστον, εὐχυμον, ροδινὴν ἀθηναίαν, κούφως βαδίζουσαν, λαγνεῖαν ἀναδίδουσαν, προστυχιᾶν σαρκῶς ἀποπνέουσαν, ἥτις πλήρης ζωῆς, κοινῆς, σαρκώδους, συνηθισμένης ζωῆς, τοῦ δρόμου καὶ τῆς κοινῆς ἀντιλήψεως ζωῆς, διηυθύνετο ἄγνωστόν που.

Καὶ βλέπων τότε τὴν ἐπὶ τοῦ φερέτρου μαρμαρώδη μορφήν τῆς ἀτυχοῦς ἐκείνης κόρης, παρὰ τὴν ὑπερβολικὴν ὑγείαν καὶ ζωὴν ἀποπνέουσαν μορφήν τῆς διαβάτου, ἐμουρμούρισα, τρίζων τὰ δόντιά μου χωρὶς νὰ εἰξέυρω διατί :

—Καὶ ὅμως αὐτὴ ἐδῶ θὰ ζήσῃ... θὰ εὐτυχῆσῃ τὴν εὐτυχιάν τοῦ κτήνους... θὰ χορτάσῃ τὴν ζωὴν, τοὺς ἄνδρας, τὴν ἡδονὴν, τὴν ἀγοραίαν, τὴν χονδράν, τὴν κοινὴν ἡδονὴν τοῦ ἀνθρωπίνου κτήνους, ἥτις μᾶς περιβάλλει, μᾶς σφιγγοπνίγει γύρω μας, εἰς κάθε βῆμα μας, ἐνῶ ἡ ἄλλη ἐκμηδενίζεται, πρὸ τοῦ νὰ ζήσῃ ἀκόμη τὴν ζωὴν της, τὴν ὑπέροχον, τὴν μοναδικήν...

(Ὀκτώβριος 1897)

A. — Ω.